

Îngrijirea la domiciliu pentru vârstnici - de la nevoia socială la prioritatea pe agenda publică și politică la nivel local

Preambul

În 2015, datele Eurostat arată că în România trăiesc 3.300.000 persoane cu vârsta de peste 65 de ani dintre care 27,5% sunt în risc sever de saracie. Îmbatranirea demografică este mai accentuată în mediul rural unde ponderea populației de 65 ani și peste era în 2012 de 18,3%¹. Conform ultimele date disponibile au beneficiat de îngrijire la domiciliu în anul 2011 un număr de 41 558 de persoane². În lipsa unui sistem centralizat la nivelul furnizorilor publici și privați care să ateste lunar sau anual numărul de beneficiari, este dificil de apreciat câte persoane primesc la nivel național servicii de îngrijire la domiciliu sau câți furnizori sunt activi la nivel local. Chiar și în lipsa statisticilor oficiale, accesul vârstnicilor la servicii de îngrijire socio medicale la domiciliu este disproporționat la nivel național - există județe în care există servicii disponibile în 100% dintre localități (de ex. jud. Harghita) și județe în care nu există niciun serviciu de îngrijire (Vâlcea sau Călărași). Din perspectiva accesului pe termen mediu și lung la servicii, sudul și sud estul României reprezintă regiunile cu cele mai puțin dezvoltate servicii de îngrijire la domiciliu³. În ceea ce privește accesul la servicii de îngrijire medicală pe termen scurt (90 de zile în condițiile legii), este important de menționat faptul că la nivel național există un număr semnificativ de firme acreditate ca furnizori de servicii medicale de îngrijire la domiciliu. Din informațiile colectate nu reiese interesul acestora de a dezvolta servicii medicale pe termen mediu sau lung (servicii care de altfel nu sunt finanțate de către Casa de Asigurări de Sănătate) și nici de a investi în dezvoltarea unor servicii de acest fel în mediul rural. În consecință singurii actori interesați să contribuie la rezolvarea nevoii la nivel local sunt organizațiile neguvernamentale, prin natura misiunii și acțiunilor derulate, și autoritățile publice prin prisma responsabilității legale și instituționale pe care o au.

Conform Art. 136, din Legea Asistenței Sociale 292/2011:

- Alin 1: *Din bugetele locale ale comunelor, orașelor și municipiilor (.....)se alocă fonduri pentru (.....) b) finanțarea sau cofinanțarea înființării, organizării și funcționării unor noi servicii sociale.*
- Alin 2 *Autoritățile administrației publice locale au obligația să asigure sumele din bugetele proprii și alte venituri extrabugetare, în completarea celor alocate din bugetul de stat.*

Context

În perioada **Aprilie 2015 - Aprilie 2016**, specialiștii din cadrul Asociației Four Change și Asociației Caritas Alba Iulia – Asistență Medicală și Socială au dezbătut în cadrul proiectului „Dezvoltam rețele

¹ Institutul Național de Statistică

² Serviciile sociale in Romania - Rolul actorilor economiei sociale, FDSC, 2013.

³ Portal SenioriNet

„Dezvoltăm rețele interregionale pentru acces crescut la servicii sociale în România”
Proiect finanțat prin granturile SEE 2009 – 2014, în cadrul Fondului ONG în România

interregionale pentru acces crescut la servicii sociale in Romania” problemele vârstnicilor la nivel local și mai ales necesitatea dezvoltării serviciilor de îngrijire la domiciliu pentru aceștia, cu peste 100 de reprezentanți ai autorităților și organizațiilor neguvernamentale din județele Buzău, Giurgiu, Călărași, Vâlcea și Ilfov. În județele menționate fie nu există servicii de îngrijire la domiciliu⁴, fie numărul vârstnicilor beneficiari ai acestor servicii este foarte mic în raport cu nevoile de la nivel local. Din totalul participanților la întâlniri peste 80 de persoane au reprezentat Primari, vice-primari, consilieri locali, asistenți sociali, persoane cu atribuții în asistență socială, șefi serviciu asistență socială, consilieri, inspectori, din 55 de autorități locale din județele menționate (Consiliul Județean, AJPIS, DGASPC, SPAS, Compartiment de asistență socială, Primarie). Un număr de 22 de reprezentanți ai autorităților publice din 15 comunități au participat în perioada 23 martie - 8 Aprilie 2016 la Programul de instruire Dezvoltarea serviciilor de îngrijire pentru vârstnici, constând într-o sesiune de instruire teoretică și o vizită de studiu în jud. Harghita.

Din cele 55 de autorități publice cu care au fost realizate întâlniri în cadrul proiectului, 5 sunt acreditate ca furnizori de servicii sociale și alocă bani pentru derularea de servicii sociale. Niciuna dintre autorități nu a externalizat sau nu a intenționat să externalizeze servicii sociale. În acest context dezvoltarea serviciilor sociale de îngrijire la domiciliu pentru vârstnici rămâne în continuare un deziderat pe termen lung.

Concluziile și propunerile formulate mai jos reflectă informațiile culese de la acești specialiști atât în mod direct cât și prin intermediul unui Chestionar de evaluare a nevoilor locale din domeniul social, completat de către 45 de angajați din sistemul public.

Probleme semnalate

- **Interesul scăzut al factorului politic (Primar, Consiliul Local, Consiliul Județean) pentru dezvoltarea serviciilor de îngrijire la domiciliu**

La nivel declarativ există interes pentru serviciile destinate vârstnicilor, însă cel puțin o treime din autoritățile locale participante confundă îngrijirea la domiciliu cu îngrijirea în centre rezidențiale. Pentru acest ultim serviciu, a fost observat un interes extrem de ridicat, în special în cadrul discuțiilor cu factorul politic (primari, consilieri). Lipsa resurselor financiare este principala barieră invocată de către autoritatea locală. Pentru rezolvarea situațiilor grave (vârstnici fără familie de exemplu) se alocă fonduri de urgență din bugetul Primăriei. De asemenea, în cele 5 județe vizate de proiect se încurajează încadrarea vârstnicului într-un grad de handicap pentru ca membrul familiei să beneficieze de ajutor de însoțitor. Acest lucru este mai puțin întâlnit în județe din Centru, precum Harghita sau Covasna.

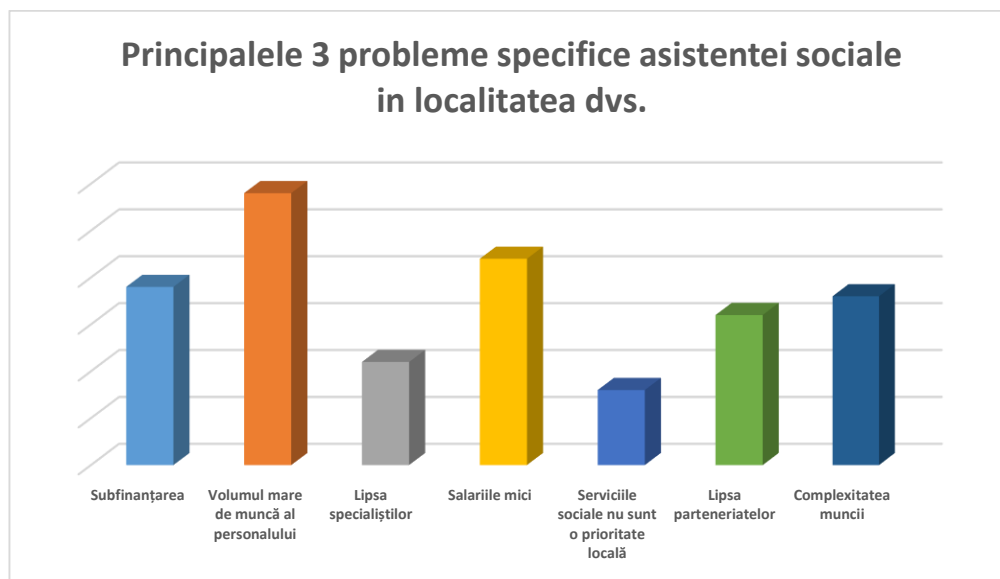
- **Capacitatea scăzută a autorităților locale de a rezolva nevoi sociale prin servicii sociale**

Discuțiile realizate cu peste 50 de asistenți sociali sau persoanele cu competențe în asistență socială la nivel local scot în evidență următoarele aspecte:

⁴Conform datelor furnizate de către autoritățile publice prezente la întâlnirile organizate în proiect. Începând din anul 2013 Registrul furnizorilor acreditați și serviciilor licențiate de către Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor vârstnice nu este disponibil public.

“Dezvoltăm rețele interregionale pentru acces crescut la servicii sociale în România”
Proiect finanțat prin granturile SEE 2009 – 2014, în cadrul Fondului ONG în România

- Activitatea persoanei responsabile de asistență socială este alocată exclusiv, în peste 80% din cazuri, gestionării dosarelor de prestații sociale și transmiterii raportărilor către instituțiile județene sau naționale. Volumul mare de muncă necesar procesării dosarelor de prestații face foarte dificilă implicarea în dezvoltarea serviciilor sociale, indiferent de natura acestora.

- Nivel scăzut de cunoaștere privind modificările legislative în domeniul protecției sociale. Mai mult de 15 autorități locale au declarat că sunt în continuare furnizori de servicii sociale, fara ca acestea să aibă depuse actele privind licențierea serviciilor până la sfârșitul anului 2015. În consecință conform legislației în vigoare, acreditarea nu a fost prelungită, aspect necunoscut autorităților în cauză.
- Informații limitate despre numărul persoanelor vârstnice în nevoie. Evidența persoanelor în nevoie ar trebui reflectată în strategiile realizate la nivel local, însă numai 63% dintre Primarii au declarat ca dețin aceste strategii.

- Coordonare și comunicare redusă la nivel inter-instituțional între cele 3 nivele - național (Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice) - regional (Consiliul

„Dezvoltăm rețele interregionale pentru acces crescut la servicii sociale în România”
Proiect finanțat prin granturile SEE 2009 – 2014, în cadrul Fondului ONG în România

Județean/Direcția de Asistență Socială și Protecția Copilului) și local (Primarie). Sistemul de comunicare instituțională neadaptat la realitate (principalul instrument de comunicare Adresa) și lipsa sistemelor de raportare integrate îngreunează schimbul de informații. Spre exemplu multe servicii sociale realizate la nivel local (rural) nu sunt cunoscute la nivel județean. Bunele practici și schimbul de experiență nu sunt facilitate sau încurajate deși există un interes real al specialiștilor care lucrează în domeniu.

„Acest program de instruire ne-a sensibilizat și ne va mobiliza foarte mult pentru inițierea și convingerea autorităților locale de decizie, privind necesitatea iminentă de înființare a Serviciilor Socio - medicale de Îngrijire la domiciliu a persoanelor de nevoie din comunitățile locale.” Vasile Diaconu, Asistent Social, Consilier Local Comuna Minzalesti, Vicepreedinte al Sucursalei Județene a Asistentilor Sociali Buzau - Ialomita

- **Bugetele reduse alocate comunităților rurale**

Gestionarea bugetului alocat unui comune reprezintă principala provocare a unei autorități din mediul rural. Oportunitatea de a crea servicii noi prin intermediul fondurilor europene a fost urmată de lipsa fondurilor pentru sustenabilitatea acestor servicii. Trei dintre comunitățile cu care am intrat în contact dețin clădiri renovate destinate unor centre de zi dar din lipsa fondurilor acestea sunt nefuncționale. De asemenea am întâlnit cazuri de servicii de îngrijire la domiciliu înființate prin intermediul programelor Phare în comunități rurale care au fost desființate ulterior de către autoritatea locală.

- **Numarul mic sau inexistent al furnizorilor privați de servicii sociale de îngrijire la domiciliu.**

Furnizarea unui serviciu socio medical de îngrijire la domiciliu, cu precădere în mediul rural, presupune un cost mediu de 130 lei /beneficiar. La acestea se adaugă costurile de înființare și administrare a serviciului. Din acest cost, autoritatea locală acoperă aproximativ 40%, restul fiind acoperiți din alte surse de către furnizorul privat⁵. Interesul scăzut al autorității locale sau județene de a susține serviciile de îngrijire, lipsa finanțării de la nivel județean, dificultatea de a accesa subvenții prin Legea 34, neeligibilitatea acestor servicii în cadrul proiectelor finanțate prin fonduri structurale nu a permis dezvoltarea pieței furnizorilor privați de servicii de îngrijire socială la domiciliu. În consecință întâlnim situații absurde în care o autoritate publică are deschiderea să externalizeze servicii de îngrijire, dar nu găsește furnizori interesați.

„Este o nevoie acută, vitală, de a realiza parteneriate de genul public-privat în domeniul social - fiind de notorietate, pe de o parte, subfinanțarea sistemului și/ sau lipsa de interes a decidenților locali, iar pe de alta parte, criza specialiștilor, a resursei umane, a transparenței, a legislației coerente.” Virginia Fulgescu, Director executiv, Direcția de Protecție Socială Rm. Valcea

⁵ Date prelucrate de către Caritas Alba Iulia, pe baza cheltuielilor realizate de către Serviciul de îngrijire al domiciliu în anul 2015.

Recomandari

- **Susținerea dezvoltării furnizorilor privați de servicii sociale si medicale, cu precădere în mediu, rural.**

Analiza resurselor folosite pentru înființarea și dezvoltarea unui serviciu de îngrijire scoate în evidență faptul că un serviciu externalizat către un furnizor privat, non profit, este cu cel puțin 40% mai ieftin decât un serviciu realizat direct de către o autoritate locală⁶. Se propune astfel susținerea dezvoltării la nivel rural, cu precădere în sudul și sud estul țării, a serviciilor de îngrijire la domiciliu realizate de către furnizorii privați non profit, prin includerea cheltuielilor de înființare /extindere a serviciului în rândul costurilor eligibile aprobate de către finanțatorii privați, fondurile structurale sau Legea 34/1998.

- **Implicarea Consiliilor Județene în dezvoltarea serviciilor de îngrijire la domiciliu cu precedere a celor din mediul rural**

În pofida mențiunilor privind obligativitatea înființării sau finanțării serviciilor sociale incluse în Legea 292/2011, dezvoltarea serviciilor sociale la nivel local este direct legata de interesul decidentului politic-Primar sau Consiliul Local. Dezvoltarea precară sau lipsa serviciilor este de cele mai multe ori rezultatul lipsei de informare a decidenților politici corelată cu lipsa fondurilor la nivel local. Prin implicarea Consiliului Județean se asigură atât legitimitatea politică cât și instituțională privind finanțarea serviciilor sociale și în același timp se poate rezolva problema sustenabilității serviciilor. Propunem astfel co-finanțarea de către Consiliul Județean a serviciilor de îngrijire la domiciliu realizate de către autoritățile locale prin finanțarea unui numar minim de beneficiari pe baza standardului de cost (de ex. 10 beneficiari), urmand ca autoritatea locala să finanțeze serviciile pentru cel puțin încă 10 beneficiari. Co-finanțarea se poate realiza prin intermediul Capitolului de buget 60.02 Cheltuieli de asistență socială - Linia Transferuri către alte unități ale administrației publice sau Linia Alte cheltuieli.

În jud. Vâlcea sunt 78 de comune și în niciuna dintre acestea nu există serviciu de îngrijire la domiciliu. Dacă toate comunele ar intenționa concomitent înființarea unui serviciu de îngrijire la domiciliu, pentru un numar de 10 beneficiari/comună , cost mediu/beneficiar de 120 lei /luna (8 ore luna la un cost de 15 lei /ora conform standardului de cost aprobat de MMFPSPV) acest lucru ar presupune un efort bugetar la nivelul Consiliului Judetean de 93 600 Ron lunar, 1.123.200 Ron (anual), ceea ce ce reprezinta 0.48% din bugetul total al Consiliului Judetean in anul 2015.

- **Stimularea dezvoltării de către autoritățile publice a serviciilor la nivel local prin acordarea anuală a unui premiu în bani autorităților locale care au sprijinit dezvoltarea serviciilor pentru vârstnici**

În fiecare an Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale si Persoanelor Varstnice poate acorda premii autorităților locale care susțin dezvoltarea serviciilor pentru vârstnici. Premiile pot fi acordate acelor Primarii care oferă servicii, realizează politici sau alte acțiuni în beneficiul vârstnicilor, altele decât cele

„Dezvoltăm rețele interregionale pentru acces crescut la servicii sociale în România”
Proiect finanțat prin granturile SEE 2009 – 2014, în cadrul Fondului ONG în România

prevazute in legislatie (Model - Premiul ‘Senior Friendly Local Government Award’ este acordat anual in Ungaria de către Ministerul Resurselor Umane și Ministerul de Interne)

- **Dezvoltarea capacității reprezentanților autorităților publice de a evalua, planifica și realiza servicii sociale adresate varstnicilor, inclusiv îngrijire la domiciliu**

Programele de instruire dedicate specialiștilor din sistemul public trebuie să fie adaptate la realitățile din comunitate și este necesar să fie realizate prin sesiuni de lucru care să permită schimbul de informații, bune practici și provocari. Realizarea proiectelor online de instruire (precum programul INFUSE implementat de către MMFPSPV) este, în opinia asistenților sociali, puțin relevantă pentru activitatea din teren. Propunem realizarea unor programe de instruire naționale, folosind modelul aplicat în cadrul proiectului - modul teoretic și modul practic, care să ofere o înțelegere aprofundată a conceptului de îngrijire la domiciliu și să contribuie la schimbarea stereotipurilor întâlnite în cadrul discuțiilor din teren precum *„este responsabilitatea copilului să își îngrijească părintele, nu a statului”*. Programele de instruire pot fi realizate în parteneriat public -privat, folosindu-se așadar experiența furnizorilor ONG cu tradiție în furnizarea acestor servicii.

„Intr-adevar, puterea exemplului, a fost definitorie pentru noi, cei care am participat la aceasta instruire si am fost mai motivati la intoarcerea acasa sa disipam informatiile. Am vazut cum acolo unde actioneaza, atitudinea si implicarea -CARITAS- au reusit sa schimbe mentalitati in administratia publica locala, care in mai toate zonele tarii trateaza asistenta sociala ca pe o „anexa” a administratiei, nu parte integranta in evolutia societatii, intalnind si primind feedback-ul pozitiv al alesilor locali.” Plavitu Gigliola Nicoleta, Primaria Malaia, jud. Vâlcea.

Documentul este realizat de către Asociația Four Change în cadrul Proiectului *„Dezvoltam rețele interregionale pentru acces crescut la servicii sociale în România”*, implementat de către **Asociația Caritas Alba Iulia – Asistența Medicală și Socială** împreună cu **Asociația Four Change**. Scopul proiectului este să crească accesul la servicii sociale în 7 județe din centrul, sudul și sud-estul României în vederea îmbunătățirii calității vieții pentru persoane vârstnice și/sau persoane dependente. Proiect finanțat prin granturile SEE 2009 – 2014, în cadrul Fondului ONG în România.

Aprilie 2016